

Borko ARSENIĆ:

USTANAK U POUNJSKOJ OPŠTINI

Kapitulacijom Jugoslavije i dolaskom njemačkih jedinica u Bosensku Dubicu, osvenule su plakate na zidovima, ogradama i banderama. Plakatićenjem je upozoravan srpski narod na poslušnost i pokornost okupacionim vlastima i tzv. NDH.

Njemačke porodice iz sela Johove /zaseok Vranovac/ počele su da potenciraju loše odnose iz prošlosti i nacionalnog sukobljavanja sa pojedinim ljudima. Pomenute njemačke porodice naselile su se u selo Johovu 1889. godine posle okupacije Bosne i Hercegovine od strane Austro-Ugarske /bilo ih je 25/. Njima se pridružuju i hrvatske porodice Rukavine i Lulići, iako ranije nisu bile u dobrim odnosima. U ovo selo naselile su se navedene porodice iz Like.

Uskoro je otpočeo progon srpskog stanovništva. Ustaške patrole, predvodjene Rukavinama, Lulićima i ljudima iz njemačkih porodica kao Karlo Behttof i drugi, počele su da zslaze u srpska sela i da pronalaze oružje i vojnu odeću. Otpočele su prijetnje pojedincima. Jakob Horn, koji je kao predstavnik njemačke nacionalnosti izlazio da dočeka njemačke jedinice prilikom njihovog dolaska, i ovdje je prednjačio. Jednog dana se patrolom došao je kod Stanke Miljetovića, sa kojim je ranije imao nesuglasice, pa je sada tražio oružje, vojničku odeću i drugo. Stanke je bio iznenađen Hornovim interesovanjem za oružje i vojničku opremu, pa mu je odgovorio da nema ništa i da nije bio, pozvan u bivšu jugoslovensku vojsku.

Istina, Stanke je imao karabin koji je prikrrio još za vrijeme bivše Jugoslavije. Iako je Horn znao da Stanke nije bio

u vojsci, ipak je nastavio da ga provocira. Otvoreno ga je zapitao: "Stanko, zapjevaš li sada pjesmu: Zelen ora, srpsko sve do mora?" Iznenadjen pitanjem, Stanko je sa prezirom pogledao Horne i njegovu patrolu. Kada je patrola otišla, sjeo je na kladu u dvorištu te o svemu razmislio. Zatim je otišao svojoj braći Merku i Petru da prokomentariše ovu provokaciju.

Uakoro dolazi do odvođenja porodice pravoslavnog sveštenika Milke Meteruge, iz sela Johove. Porodica je oterana u logor. Nikola Rukavina, kao nadčesar, u ime ustaške vlasti poziva sve sposobne muškarce koji su služili vojsku da se jave na kuluk. Naime, svi su morali da idu na rad na ceste, gdje su popravljali mostove, tucali kamen i obavljali drugi posao. Ovo je ustaškoj vlasti u Bosenskoj Dubici trebalo i radi toga da ima okupljene ljude gdje ih je najlakše pokupiti kada to ustreba.

Situacije u selu je bila neizvesna. Ljudi su se sastajali i pitali šta će dalje biti. Instiktivno su osjećali da se nešto mora preduzeti i bili su raspoloženi da krenu u obračun sa ustaškom i okupatorskom tiranijom. Stanovnici sela Johove i okolnih sela, obzirom da su među sobom imali njemačke podanike i ustaški orijentisane hrvatske porodice, najbolje su osjetili šta znači okupator i domaći izdajnici, jer su im to prve komšije pokazale.

Situacije je bila naselektrisana i teška. Pazarni dan, subota, prazan i pust. Pijaca je zjepila. Život je, takoreći, zamro. Ljudi koji su odlazili u Bosensku Dubicu, bili su maltretirani i batinjati. Nerodito su dolzile do izraza ustaše koje su se obračunavale sa ljudima sa kojima su ranije imale zadjevice.

Rijeka Una, koja protiče pored Johove, počela je da pronosi leševe ljudi za koje se nije znalo ko su i odakle su. Sve je to izazivalo mržnju i prezir, ali se još niko nije usudio da ustaške i okupatorske vlasti upita za sine, brata i roditelje koje su odveli od kuće.

U takvoj situaciji radili su članovi KPJ na pripremi ustanaka. U selu Mrazovcima, na pounskoj opštini, postojala je partijska organizacija. Sekretar organizacije bio je Nikola Luketić, učitelj u Mrazovcima. Koliko se sjećam, u organizaciji su bili: Milan Rajčević, Tejo Dragičević, Mirko Bižić, Miloš Nikoletić i još neki. Luketić je bio poznat kao napredan čovjek i pozitivno je djelovao.

Počinju da bježe iz gradova ljudi koji su ranije izučili zanat i radili u Bosanskoj Dubici i Kostajnici. Tako su se porodice iz Jegli Dušan i Stevo Arsenić, zanatlije. Dušan je bio član partije. Zatim su došli: Tomica Španović, Ostoja Milinović, Vujo Vuković, Stevo Vuković, Djuro Knežević, Vasilije Miljastović, Marinko Krnjević, Marko Marjanović i drugi koji su do tada živjeli u gradovima, a neki su učili srednje škole.

Dušan Arsenić se povezuje sa partijskom organizacijom u selu Mrazovcima. Ostali drugovi iz gradova, pretežno su bili mlađji i počeli su da djeluju naročito da okupljaju omladinu. Među njima je bilo i članova SKOJ-a: Ostoja Milinović i Stevo Vuković. Počelo se govoriti o pripremama za ustanak. Održano je više sastanaka sa naprednijim ljudima u selu i sa njima se govorilo o potrebi borbe protiv neprijatelja, interesovalo se ko ima oružje, zatim se govorilo o tome na koga se može računati, a da se ne otkrije šta se preduzima.

Nikola Luketić je, koncem juna ili početkom jula 1941. došao u Johovu i u jarku kod kuće Djurana Vujnovića održao sastanak. Tu su bili: Dušan Arsenić, Borko Arsenić, Ostoja Milinović, Dušan Milinović, Djuran Vujnović, Stevo Vuković, Tomica Španović, Branko Vignjević, Milinko Krnjić, Jovan Kasabašić i Dušan Karan. Nikola Luketić i Milan Rajčević govorili su o priprema za ustanak, interesovali se ko sve ima oružje, što bi se još moglo prikupiti i postavili zadetak da se po mogućnosti kupuje i na drugi način nabavlja oružje. Bilo je govora da je prilikom napada Njemačke na Sovjetski Savez grupa ljudi iz zaseoka Ševerlije, među kojima je bio i Merko Miljatović, počela pucati iz karabina i dizati narod na ustanak. Bilo je to prerano i skrenuta je pažnja da se ovako nešto ne smije raditi već da treba sačekati partijski signal za ustanak. Ipak je to bio znak raspoloženja naroda za oružanu borbu.

Luketić i Rajčević su otišli u susjedno selo-zaseok, gdje su održali sličan sastanak. Na ovom sastanku su bili: Marko Miljatović, Stanko Miljatović, Bogdan Čekić, Mihajlo Vukalo, Stojan Čibić, Vaso Čibić, Marko Malinić, Ostoja Šteković, Mirko Bašić, Pero Drljić, Pene Jakšić, Pero Krnjić i Rade Ostojić. Sa njima je također razgovarano o ustanku i nabavci oružja.

Kasnije je u ovo selo došao Miloš Šiljegović, učitelj iz Medjuvodja, koji je bio vojni povjerenik za bosansko-dubički srez. On je razgovarao sa nekoliko ljudi; tom prilikom Dušan Arsenić postavljen je za vojnog povjerenika za pounsku opštinu. On je trebalo da priprema ljude, da izvrši popis ljudi i oružja.

Polovinom jula 1941. u Johovu je došao i Boško Šiljegović, partijski rukovodilac u Bubičkom srezu. On je razgovarao sa nekim ljudima interesujući se kako teku pripreme za ustanak.

Boško se sastao i sa Markom Kasabašićem, bogatijim seljakom iz Johove, starim "jerezovcem" koji je uživao odredjeni ugled a moglo bi se reći imao i neke siromašnije seljake za sobom jer su zavisili od njega. Shvatajući uticaj Kasabašića, Boško je razgovarao sa njim. Medjutim, sastanak sa Kasabašićem nije donio ono što se moglo očekivati. Kasabašić je kategorički bio protiv dizanja ustanka govoreći da se mi goloruki nemožemo boriti protiv njemačke sile a zatim je izvadio dnevni list i pokazao dokle su Njemci stigli na istočnom frontu, ušli u Ukrajinu i napreduju u Sovjetsku teritoriju. Dignuti goloruk narod na ustanak, ne znači ništa drugo nego propast. On je računao da će ipak na neki način, kao bogatiji čovjek, uspjeti da spase sebe i svoju imovinu.

Pred ustanak na tri dana, sazvan je sastanak mlinskih redara koji su imali zajednički mlin na rijeci Slabinji. Sastanak je održan kod kuće Jovana Ručnova koja se nalazi u blizini šume. Počelo se razgovarati o mlinu, ali se uskoro prešlo na pripreme ustanka. Ovaj sastanak bio je interesantan, svi koji su radili na pripremanju ustanka željeli su da kažu da su za ustanak, jer se više ne može trpjeti. Govorili su da je to jedini spas, da je za vrijeme Pecijine bune protiv Turaka to spasavalo ljude a ne savijene glave. I na ovom sastanku se pojavio Marko Kasabašić upozoravajući ljude na njemačku silu, na propast ustanka i slično.

DIZANJE USTANKA

29. jula 1941. u Medjuvodju je došlo do sukoba grupe ljudi sa ustaškom patrolom. Seljaci sa oružjem i bez oružja gonili su patrolu prema Bosenskoj Dubici. Pucalo se iz pušaka a narod iz okolnih sela slivao se na cestu Dubica - Prijedor. Viješt o događajima u Medjuvodju brzo se širila po ostalim selima potkozarja. Noću 29. na 30. jula zauzeta je žandarmerijska sta-

nice u Knežici. U pravoslavnim crkvama Slabinje, Bačvana i Brekinje zvonila su zvona.

Te noći i seljaci Johove digli su se na ustanek. Svi koji su imali oružje pucali su i pozivali druge na ustanek. Ljudi su se letili sjekira i rogulja i pošli na cestu kod Johovskog mosta udaljenog od Bosanske Dubice 9 kilometara. Na ovo mesto došli su i neki iz Suveje. Oružje se više nije tajilo, a ko ga je imao, ponosio se njim. Tada je u Johovi bilo 16 karabina. Oružje su imali: Simo Vuković, Jovan Kasabašić, Djuran Arsenić, Nikole Arsenić, Stenko Miljetović, Marko Miljetović, Marko J. Miljetović, Teodor Miljetović, Peter Miljetović, Mirko Šteković, Ostoja Šteković, Milan Šteković, Pero Krnjeić, Milan Krnjeić, Mirko Bašić i Miloš Čibić. U selu je bilo i civilnih pušaka i pištolja. Na zbornom mestu kod Johovskog mosta došao je i Mirko Ignjetović, sa karabinom Nikole Arsenića. Mirko je bio stariji od mnogih ustanika, imao je ženu i četvero djece. Od njega sam dobio karabin i 45 metaka, a on je ostao u pozadini.

Na dan ustanke u zaseoku Vrenovac zatekli su se ustaše Nikola i Mile Rukavina, koji su iz Bosanske Dubice došli kući u posetu. Braća Burašići /Miloš i Mirko/ sa drugovima otišli su kod Rukavina, razoružali ih i rasplijenili karabin i dva pištolja. Dovedli su ustaše kod skupljenih ustanika na cestu Dubice - Kostajnice /Johovski most/. Raspravljalo se o tome šta raditi sa ustašama - da li ih strijeljati ili ne? Jedni su bili za to da se strijeljaju, dok su drugi predlagali da se ostave dok izvršimo napad na uporište u Bosanskoj Dubici, a da se onda predeju rukovodstvu ustanke, pa da ono odluči. Odlučeno je da se ostave u selu pod stražom. Ustaše smo pritvorili u kući Marka Kasabašića, bez obzira na to što je on sa njima bio u dobrim odnosima.

Zatim se krenulo u selo Komlenac, udaljeno 4 kilometra od Bosanske Dubice. Ovdje su se skupili ustanici iz sedam sela pounske opštine. Među njima je bio Nikola Luketić sa članovima partijske organizacije iz sela Mrzovca. Odmah se prišlo organizovanju ustanika i formiranju tzv. privremenih četa, te podeli oružja i municije. Formiranjem ovih grupa krenulo se u napad na Bosansku Dubicu. Grupa ustanika nastupala je cestom Komlenac - Dubica, dok je druga grupa nastupala pravcem: s. Velijs, Grahovac, poljoprivredna škola. Bosanske Dubice. Prije nego što se krenulo u napad stigle su vijesti da su ustanici kostajničke opštine oslobodili Kostajnicu. Stigle su vijesti da su sva sela knežopoljske opštine, također krenule u napad na Bosansku Dubicu. To je imalo veoma pozitivnog odraza na raspoloženje ustanika koji su napadali sa zapadne strane.

Dolazeći do poljoprivredne škole, takoreći pred sam grad bilo je sve spremno za dalji pokret i napad na neprijateljsko uporište. Na ovom pravcu neprijatelj je otvorio vstru. Kada je trebalo stupiti u borbu stigao je izvještaj da su ustanici pod pritiskom neprijatelja iz Hrvatske Kostajnice napustili Bosansku Kostajnicu, koju su držali nekoliko časova. Zatim se doznalo da je rukovodstvo ustanika knežičke opštine obustavilo pokret i napad ustanika sa južne i jugoistočne strane na Bosansku Dubicu. Razlog nam nije bio poznat, ali smo kasnije obavješteni da se u Dubici nalaze jake neprijateljske snage i da su došle pojačanja, te bi napad izazvao nepotrebne žrtve, a da se ne bi postigao željeni cilj. Od neprijateljske vatre kod poljoprivredne škole bilo je ranjenih, a poginuli su Stevo Nikoletić iz Mrzovca i Rade Burazor iz Komlenca.

Otpočelo je povlačenje prema Koplencu. Nastalo je negodovanje: "Zbog čega smo preduzimali napad kada nismo mislili ići dalje?" U Koplencu je Nikola Luketić objasnio zašto se odustalo od napada, što je bilo dovoljno ubedljivo.

ORGANIZACIJA ODBRANE

Sada se prešlo na tzv. frontalnu borbu, na Koplencu zauzet je položaj koji se protezao od rijeke Une prema selu Novoselci - Kruškovac. Pristupilo se kopenju rovova i utvrđivanju fronte. Desnom obalom Une prema Balju, više Bosanske Kostajnice, postavljene su straže i petrole koje su pratile pokušaj neprijatelja da se prebaci preko rijeke Une i zadje ustanicima za ledje. Na Balju su ustanici stvorili front pod rukovodstvom Miloše Bajalice.

Tako se iznad Bosanske Kostajnice, zatim na Koplencu i Kruškovcu prema Bosanskoj Dubici, javljaju tzv. frontovi /najbolji naziv bio bi položaji/. Na ovim položajima ustanici su se zadržali oko 20 dana. Neprijatelj je iz sela Bačina, sa lijeve obale Une, počeo da tuče naše položaje iz artiljerijskog i minobacačkog oružja. Iz Bosanske Dubice, u nekoliko navrata, vršio je nasilno izvidjanje. To su, u stvari, bile pripreme za napad na ustanike i njihovu odbranu.

U Koplencu u osnovnoj školi postavljena je crvena zastava. Zastava se vijorila i nagoveštavala nešto novo.

Kada je organizovana odbrana trebalo je da se ovdje dovedu zarobljene ustaše: Nikola i Mile Rukavina i Boško Venčere iz Čelebinata, inače Srbin, koji je uhapšen od strane ustanika. Venčer je obavještavao ustaše o pripremanju ustanka, sa njima je učestvovalo u hapšenju i maltretiranju braće Mirka i Miloše Bur-

saća iz sela Pobrđjana, kao i još nekih, pre dizanja ustanaka. Patrola je otišla u Johovu da dovede pomenute ustaše, ali ih nije našla. Evo šta se desilo. Stariji ljudi koji su držali stražu i čuvali ustaše sjedili su u dvorištu. Marko Kasabašić, kao domaćin, da bi spasio ustaše i obezbedio sebi život opio je stražare. Predložio je da se i ustašama da nešto od hrane, bez obzira da li će biti strijeljani. Jedan od stražara otključao je podrum, a Marko je predao ustašama hranu i rezervni ključ podruma. Nešto kasnije tj. kada je pala noć ustaše su otključale podrum i pobjegle preko Une u Bosansku Dubicu. Kada se ustanovilo da su ustaše pobjegle nastala je galema: "Ko je držao ključ, ko je bio više pijan?" Krivac tada nije pronađen, a ustaše su izbegle zesluženu kaznu. Venčer je kao ustaški saradnik i izdajnik svog naroda osuđen na smrt i strijeljan kod škole u Mrzovcima. Kasnije se saznalo kako su ustaše pobjegle, ali je bilo kasno. U Kozarskoj ofanzivi poginuli su i pomenuti stražeri i Marko Kasabašić, kao i mnogi drugi.

PREGOVORI SA NJEMAČKIM OFICIRIMA

Drugog avgusta 1941. dok smo držali front na Komlencu, iz Bosanske Dubice je upućen čovjek sa pismom njemačke komande, u kome se tražilo zakazivanje pregovora sa ustanicima. Prijedlog je prihvaćen od strane rukovodstva fronta. Trebalo je da se vidi šta njemačka komanda želi. Pregovori su zakazani na desnoj obali Mlječanice kod kuće Mihajla Pralica. Od ustanika sa Balja zastražen je puškomitraljez, jer su jedino oni imali. Sa desetinom neoružanih boraca i puškomitraljezom došao je Gojko Bajalica. Na pregovore je pošao Nikola Luketić sa Tejom Dragičevićem, Mirkom

Bašićem, Djuirom Milinovićem i Dragutinom Čurguzom. Na mjestu pregovora, su se izdvojili njemački oficir i podoficir sa tumačem, dok je grupa njemačkih vojnika sa kamionom ostala dalje kao obezbjeđenje.

Ustaniци su obezbjeđivali naše pregovarače. Kada je njemački oficir prišao digao je ruku i pozdravio fašističkim pozdravom: "Heil Hitler", na što mu je Luketić odgovorio partizanskim pozdravom, dižući stisnutu pesnicu: "Smrt fašizmu". Njemački oficir okrenuo se prema tumaču i zatražio da mu prevede šta znači ovaj pozdrav pa mu je tumač odgovorio da je to ustanički pozdrav. Zatim je njemački oficir, prilično drsko zapisao: "Ko ste vi i šta hoćete, zašto se borite?" Luketić mu je rekao da smo mi narodna vojska, da se borimo za narodna prava i da hoćemo slobodu. Na to je njemački oficir nastavio: "Ko vam ugrožava slobodu, da li ustaše, želite li da ih mi skinemo i postavimo našu vlast?" Na ovo je Luketić odgovorio da nema ni treba ni ustaške ni njemačke vlast, jer da mi hoćemo našu vlast.

U toku daljnjeg razgovora, njemački oficir je tražio da dozvolimo prolaz njihovim kamionima kroz naš front i da njemačke porodice koje su živile u zaseoku Vranovac presele u Bosansku Dubicu. Luketić je rekao da se njemačke porodice, ukoliko žele, mogu iseliti, ali prolaz vašim kamionima kroz naše položaje nećemo dozvoliti. I pored upornog traženja, čak i prijetnji da će nasilno proći kamionima, sporazum nije postignut. Na kraju su Njemci pristali da njemačke porodice prodju kroz pomenuti front, a da oni dodju kamionima ispred fronta, odakle će ih prevesti u Bosansku Dubicu.

Poslije ovog dogovora, ustaniци su obavijestili njemačke porodice o iseljenju, još im je rečeno da se mogu odlučiti

- da li će ostati ovdje ili će se iseliti. Svi su pristali na iselj enje, a iselili su se 4. avgusta 1941. Sa njima su se iselile i četiri hrvatske porodice - Rukavine i Iulići. Tako je Vranovac ostao bez pomenutih porodica.

NAPAD NA KOMLENSKI FRONT

Po iseljenju njemačkih i ustaških porodica iz Vranovca neprijatelj je izvršio napad na komlenski front. Artiljerije i minobacači iz Bačine tukli su naše položaje u jutarnjim časovima a zatim je uslijedio napad pješadije. Poslije kraće borbe neprijatelj nas je odbacio sa položaja, grupa ustanika povlačila se cestom prema Johovi a druga preko Suvaje prema Vranovcu i Laništima. Vodjena je oštra borba sa ustašama. Između Komlence i Suvaje poginuo je Simo Vuković, a teško je ranjen Stanko Miljetović koji je nakon nekoliko dana i umro. Stanka je ranio Mile Rukavina, koji je uspio da pobjegne prvog dana ustanka. Na Laništima ustaše su ubile Ljubana Bešića iz Ševerlije. Istog dana izvršili su pokolj u Komlencu, ubili 12 lica, među kojima: Mihajla Pralica, Savu Ručnov i Jovu Striku. Tom prilikom Djuro Pralica je na strijeljanju slučajno ostao živ. U dvorištu su ga prislonili uz ogradu, među ustašama je nastalo nadmetanje; ko će ga pogoditi u čelo. Jedan ustaša opalio je nekoliko metaka, ali ga nije pogodio samonosno pa je Djuro pao pored taraba. Slušao je još šta se dešava, a prije svoje tragedije gledao je teška zvjerstva ustaša nad ljudima koje su strijeljali kad i njega. Poslije odlaska ustaša, uspio je da se spasi.

U popodnevni m časovima ustaše su nastupale prema Johovi. Međutim, ustanici su oko brda Risovac zaposeli povoljne i pošumljene položaje i čekali dalji napad ustaša. Pošto se

približavala noć, ustaše su se vratile u Bosansku Dubicu. Slijedećeg dana ustanici su se sredili i ponovo se vratili na Komlenski front. Ova je smota ostala do 18. avgusta 1941.

Petnaestog avgusta na Knežici je održano partijsko savetovanje na kome su bili rukovodioci svih sektora fronte. Sastankom je rukovodio Osman Karabegović. Izvršena je analiza ustanka, i raspoloženja naroda, istaknute dobre i slabe strane držanja i vođenja frontalnih borbi. Pozitivno je to što je narod bio zaštićen od zlodjela ustaša. Zaključeno je da je frontalni način borbe neodrživ. Otuda je i proizšlo da se napuste frontovi i da se neoružano ljudstvo povuče u šumu na Kozari.

Tako su Kruškovački i Komlenski front napušteni. Neoružani ustanici sa Kruškovca otišli su u Kozaransku kosu Vitl-ovska. Sa Komlenskog fronte ustanici su se povukli u šumu "Danište" i stvorili Vranovačku partizansku grupu. Manji broj neoružanih ustanika sa Komlensa otišao je za Kozaru. U Vranovačkoj grupi bilo je 49 ustanika sa oružjem i bez oružja, komandir je bio Mirko Bašić, njegov zamjenik Merko Miljstović. Ostali borci bili su: Cvijko Miljstović, Marko J. Miljstović, Miloš Miljstović, Tomica Španović, Nikola Španović, Dragutin Španović, Dragutin Čurguz, Djuren Arsenić, Mirko Arsenić, Milan Arsenić, Boriko Arsenić, Djuro Milinović, Ostoja Milinović, Jovan Kesabašić, Miloš Kesabašić, Branko Vignjević, Ostoja Vignjević, Pero Drljić, Djoko Drljić, Mirko Drljić, Jenko Čibić, Vaso Čibić, Stojan Čibić, Milorad Vujanović, Marko Pelijsa, Jošo Glušica, Mihajlo Vučićević, Milorad Pilipović, Dušan Karan, Rajko Vikalo, Mihajlo Vikalo, Trivun Vikalo, Vaso Tomaš, Stevo Tomaš, Rade Gajić, Pero Arnjasić, Milan Arnjasić, Ante Jakšić, Pene Jakšić, Mirko Bursač,

Miloš Bursač, Rade Ranić, Marinko Arnjačić, Bogdan Čekić, Pero Čekić, Petar Novaković, Rade Novaković, Perica Ručnov, Dragutin Bosiočić te još neki.

Ova grupa održavala je vezu sa partizanima na Balju i Vitlovskoj. Grupa je na pounjskoj opštini sprečavala neprijateljske ispede i otpremala žito i drugo partizanima Kozare.

LOGOROVANJE USTAŠA U JOHOVI

Septembra 1941. došla je satnija neprijateljske vojske iz Bosanske Kostajnice i smestila se u školu u Johovi. Druge grupe vojske, uglavnom ustaše iz Bosanske Dubice, smjestila se u školu i kuću Mihajla Perovića u zaseoku Vranovac. Grupa iz Bosanske Kostajnice imala je zadatak da razbije i uništi partizane na Balju, a grupa ustaša iz Bosanske Dubice da uništi Vrsnovačke partizane. U grupi ustaša našle su se i Rukavine kao i neki od domaćih njemaca iz zaseoke Vranovac. Neprijateljske jedinice nisu imale dovoljno snage da unište ustanike u šumama i brdovitim predjelima. Tražili su pregovore sa partizanima sa namjerom da uhvate ili likvidiraju komandanta Baljskog fronta Miloša Bajalicu, misleći da bi na taj način spriječili dalje širenje ustanka u ovom kraju.

Na traženje ustaša došlo je do pregovora sa ustanicima, međutim, ustaše nisu uspjele da odvoje Miloša od ustanika i da ga likvidiraju, niti je postignut sporazum. Poslije toga ustaše su uhapsile Miloševu ženu i šestoro djece, odveli ih u Kostajnicu, u zatvor kao taoce. Vijest o hapšenju porodice strahovito je djelovala na Miloša: nije znao šta da radi. Ustaški satnik Felstović, raniji Milošev poznanik, pozvao ga je na sastanak, obećavši da će nešto učiniti za spas njegove porodice.

Miloš je u depresiji i rezočarenju otišao na zakazani sastanak bez pretnje i osiguranja. Čim je došao na zakazano mjesto, ustaše su ga lišile slobode i mobilisanim kolima Dragutina Zlokepe odvezli u Kostajnicu, gdje su ga na najzverskiji način pogubili. Poslije toga, satnije se povukle u Kostajnicu.

Ustaška grupa koja je logorovala u školi i kući Mihajla Perovića izvršila je napad na Vranovačku partizansku jedinicu. Napad je bio odbijen uz osetne gubitke neprijatelja. Ustaše su u povlačenju palile kuće i zgrade. Ubili su i Mirka Kneževića. Pošto je kostajnička satnije već napustila Johovu, dubičke ustaše su se povukle u Dubicu. Prije povlačenje, uhvatili su Stevana Kosa i njegovog sina Dragoju iz sela Tukljičana, Ostoju Milinovića i Milana Arsenića iz Johove. Uz najveće mučenje poubijali su ih u Vranovačkoj školi. Poslije su partizeni sa Balje preuzeli zaštitu pounske opštine, a Vranovačke grupe je otišla u sastav partizanske grupe na Vitlovskoj gdje je stvorena Druga partizanska bosansko-dubička četa.

PRVI ORGANI NARODNE VLASTI

Dizenjem ustanke i uspostavljenjem frontova oko gradova, došlo je do masovnog pokreta protiv okupatora i ustaša. Narod nije priznavao okupatorsko-ustašku vlast, a svoju vlast nije još uspostavio. U pozadini trebalo je stvoriti organe vlasti koji će se brinuti o potrebama naroda, ishrani boraca na frontu i drugom. Već u prvim danima borbe bilo je poginulih ustanika, a napadom neprijatelja na Komlenski front, pored poginulih boraca poginulo je i 12 seljaka, žena i djece. Neprijatelj je palio kuće, odvodio stoku i pljačkao, te su pojedine porodice ostajale bez krova nad glavom i bile su nezbrinute. Trebalo je

pomoći porodice koje su izbegle iz gradova na selo, trebalo je sahranjivati na desetine ljudi. Prvih dana ustanka u selu Suvaji brata Bižići, usled ranijih netrpeljivosti i prepirki, ubili su Vladu Reljića /ostala je žena i troje djece/. Sve su to bili problemi koji su se morali riješavati. Zato su članovi KPJ i politički radnici još za frontalnih borbi pošli po selima po-unske opštine gdje su održavali sastanke sa narodom i određivali odbornike. Tada su odbornici određivani.

Tako je u Johovi postavljen prvi narodnooslobodilački odbor: Djuran Vujnović, Dušan Arsenić, Jovan Kasebašić i Milinko Krnjić. Za Vranovac postavljeni su: Dušan Keran, Mirko Bursać, Rade Milinović i Nikola Španović. Za Ševarlije: Peter Miljstović, Spasoje Krnjić, Bogdan Čekić i Ostoja Šteković. Za zaseok Neorić: Djoko Drljić, Simo Čibić i još neki. Ovi odbornici vršili su dužnost organa vlasti sve do konca oktobra 1941. kada su birani na skupovima u selima. Kako su prvi odbornici bili poznati po radu, oni su i ovoga puta bili izabrani. Ne dužnostima su ostali do ljeta 1942, do Kozarske ofanzive, kada je od 16 odbornika - 13 je poginulo /ret su preživeli Dušan Keran, Mirko Bursać i Spasoje Krnjić/.

Pod kraj 1941. ovo je bila skoro oslobodjena teritorija na koju je neprijatelj samo povremeno ispadao ali bez zadržavanja. Otuda je rad sa političke radnike bio povoljan. Došlo je do stvaranja partijske organizacije /krajem novembra/. Prva partijska ćelija obuhvatala je zaseoke Johovu, Ševarlije, Neorić i Vranovac. Prvi sekretar ćelije bio je Dušan Arsenić a članovi: Nikola Španović, Fero Drljić, Marko Malinić, Djuran Vujnović i Marko J. Miljstović.

Rad partijske organizacije imao je uticaja na druge organizacije, naročito omladinu. Osjeća se živa aktivnost narodnooslobodilačkih odbora koji postaju organizatori snabdjevanja partizanskih četa. Rad se dobro razvio, pa je u decembru 1941. stvoren opštinski narodnooslobodilački odbor za pounsku opštinu. To su sela: Dizdarlije, Johova, Ševarlije, Tukljičani, Suvaja, Komlenc, Mrazovci. Sjedište opštine bilo je u Johovi. U prvo vrijeme, do početka 1942. zvanično se zvala komanda opštine. Njen prvi komandant bio je Mirko Bižić a sekretar Dušan Arsenić /poginuli za vrijeme Kozarske ofanzive/.

Arh. v Bos. krajine B. Luka

ABK 209-008-011.